

ΜΙΚΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ

Σ. Βλιάμος – Κ. Γκράβας

ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΠΥΡΟΣ ΒΛΙΑΜΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΚΡΑΒΑΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

ΜΙΚΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΙΚΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ Νο31
Διεύθυνση σειράς: Μπάμπης Παπαδημητρίου

ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Επιμέλεια-Διόρθωση: Αλεξάνδρα Σφυρή

© 2021, Εκδόσεις Κυριάκος Παπαδόπουλος Α.Ε.,
Σπύρος Βλιάμος, Κωνσταντίνος Γκράβας

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμιά διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγορευτικής των προσβολών της. Κατά το Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με το Ν. 2121/93 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με το Ν. 100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αποθήκευση σε κάποιο σύστημα διάσωσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

Πρώτη έκδοση: Οκτώβριος 2021

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

www.epbooks.gr

Καποδιστρίου 9, 144 52 Μεταμόρφωση Αττικής
τηλ.: 210 2816134, e-mail: info@epbooks.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Μασσαλίας 14, 106 80 Αθήνα, τηλ.: 210 3615334

ISBN 978-960-484-788-4

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....	7
Μέρος I: Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ	17
Μέρος II: ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ	59
Διδάγματα: Η διαχρονική επιδίωξη της νομισματικής ειρήνης μέσα από τον θεσμικό ρόλο των κεντρικών τραπεζών.....	99

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΤΟ ΑΒΕΒΑΙΟ ΜΕΛΛΟΝ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ο Αυστριακός οικονομολόγος Ludwig von Mises υποστήριξε ότι τα οικονομικά φαινόμενα δεν μπορούν να εξετάζονται σε απομόνωση από την πολιτική επιστήμη, την ιστορία, τη φιλοσοφία και την κοινωνιολογία. Στις φυσικές επιστήμες, η γνώση προέρχεται από το πείραμα. Οι φυσικοί επιστήμονες μπορούν, σε ένα εργαστηριακό πείραμα, να απομονώσουν διάφορους παράγοντες και να παρατηρούν τις αλλαγές όταν μεταβάλλεται κάποιος από αυτούς. Στο πεδίο της ανθρώπινης δράσης, όμως, τα πράγματα είναι διαφορετικά. Η εμπειρία είναι περίπλοκη και προκύπτει από τη συνέργεια διαφόρων παραγόντων, όλοι εκ των οποίων επιφέρουν αλλαγές. Επομένως, στις κοινωνικές επιστήμες δεν είμαστε σε θέση να κάνουμε ελεγχόμενα πειράματα.^{1*}

Σύμφωνα με τον επικεφαλής οικονομικό αρθρογράφο των *Financial Times*, Martin Wolf, ο διαχωρισμός της οικονομικής συμπεριφοράς από άλλες πτυχές της κοινωνίας μπορεί να είναι σοβαρά παραπλανητικός. Επίσης, μια άλλη δυσκολία είναι ότι το μέλλον είναι εγγενώς αβέβαιο· δεν μπορεί να υπολογιστεί. Πολλές ανθρώπινες συμπεριφορές και ορισμένοι θεμελιώδεις

* Οι βιβλιογραφικές σημειώσεις βρίσκονται στο τέλος του κειμένου (σ. 105 κ.εξ.).

οικονομικοί θεσμοί, όπως για παράδειγμα η επιθυμία διακράτησης χρήματος, είναι αποτέλεσμα αυτού του γεγονότος.²

Πριν από περίπου έναν αιώνα, ο John Maynard Keynes έγραφε ότι αυτή η εγγενής αβεβαιότητα εξηγεί τη σημασία που απέδιδε πάντοτε η κοινωνία σε θεσμούς που οικοδομούν προσδοκίες εμπιστοσύνης και ασφάλειας.³

Με αφορμή την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση της περασμένης δεκαετίας, ο νομπελίστας οικονομολόγος Paul Krugman διατύπωσε την άποψη ότι η παγκόσμια οικονομική ιστορία θα έπρεπε να αποτελεί βασικό μέρος ενός προγράμματος σπουδών στα οικονομικά, καθώς στα μακροοικονομικά είναι απαραίτητη η επαρκής γνώση και κατανόηση για την κατάρρευση του *χρυσού κανόνα* κατά τη δεκαετία του 1930, για ό,τι πραγματικά συνέβη στον *στασιμοπληθωρισμό* της δεκαετίας του 1970, για την *κρίση του ευρώ* στις αρχές της δεκαετίας του 2010.⁴

Σε αυτό το επιστημολογικό πλαίσιο, τα ερωτήματα στα οποία επιχειρεί να απαντήσει το παρόν βιβλίο είναι τα εξής:

Πώς επηρεάστηκε η εξέλιξη των κεντρικών τραπεζών ως ισχυρών θεσμών στο διεθνές σύστημα από τις οικονομικές και νομισματικές συγκυρίες;

Ποιος είναι ο ρόλος των κεντρικών τραπεζών στη διασφάλιση της καλής λειτουργίας του οικονομικού συστήματος, δηλαδή της *νομισματικής ειρήνης*;⁵

ΔΥΟ ΦΡΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΥΣ ΡΟΛΟΥΣ

Φεβρουάριος 2021: Παρουσιάζοντας τις προγραμματικές δηλώσεις της κυβέρνησής του ενώπιον της Γερουσίας, ο νέος πρωθυπουργός της Ιταλίας έκανε λόγο για κυβέρνηση ανοικτόδομησης, παραλληλίζοντας τις προκλήσεις της πανδημίας και της κλιματικής αλλαγής με εκείνες που αντιμετώπισαν οι πρώτες μεταπολεμικές κυβερνήσεις. «Σήμερα έχουμε, όπως εί-

χαν οι κυβερνώντες αμέσως μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, τη δυνατότητα, ή μάλλον την ευθύνη, να δρομολογήσουμε μια νέα εποχή ανοικοδόμησης. Υποστήριξη σε αυτή την κυβέρνηση σημαίνει αναγνώριση ότι η επιλογή του ευρώ είναι μη αναστρέψιμη, σημαίνει υιοθέτηση της προοπτικής για μια ολοένα και πιο σφιχτά ολοκληρωμένη Ευρωπαϊκή Ένωση με κοινό προϋπολογισμό».

Μάρτιος 2021: Στην ανακοίνωση της νέας υπουργού Οικονομικών των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής για την έγκριση από τη Γερουσία του Αμερικανικού Σχεδίου Διάσωσης, ύψους 1,9 τρισεκατομμυρίων δολαρίων, αναφέρεται ότι: «Με την έγκριση του αμερικανικού σχεδίου διάσωσης, πιστεύω ότι οι Αμερικανοί θα βγουν από την πανδημία με τα θεμέλια της ζωής τους ανέπαφα. Και αυτό είναι ένα τεράστιο οικονομικό και ηθικό επίτευγμα για την Αμερική. Πράγματι, τώρα σχεδιάζουμε μια πολύ διαφορετική πορεία από αυτή την κρίση σε σύγκριση με την προηγούμενη δεκαετία. Αντί για μια μακρά, αργή ανάκαμψη, περιμένω ότι θα μπορούσαμε να φτάσουμε σε πλήρη απασχόληση μόλις το επόμενο έτος».

Ο πρώτος είναι ο Mario Draghi, πρώην επικεφαλής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ). Πριν από περίπου εννέα χρόνια, με αυτή την ιδιότητα, κρατώντας το τιμόνι της κεντρικής τράπεζας όλων των κρατών-μελών της Ευρωζώνης, διεμήνυε στις διεθνείς αγορές ότι «το ευρώ είναι μη αναστρέψιμο» και στο πλαίσιο της εντολής που έχει η ΕΚΤ από τις Ευρωπαϊκές Συνθήκες «είναι έτοιμη να κάνει οτιδήποτε χρειαστεί για να διαφυλάξει το ευρώ».

Η δεύτερη είναι η Janet Yellen, πρώην επικεφαλής του Ομοσπονδιακού Αποθεματικού Συστήματος των Ηνωμένων Πολιτειών (US Federal Reserve System – Fed), του θεσμού δηλαδή της αμερικανικής κεντρικής τράπεζας. Με την κωδικοποίηση του Νόμου περί Μεταρρύθμισης το 1977, ο στόχος της πλήρους απασχόλησης περιλαμβάνεται μεταξύ άλλων στο επίσημο καταστατικό της κεντρικής τράπεζας των ΗΠΑ.

Ως προς το περιεχόμενο, η σταθερότητα του νομίματος από τη μια πλευρά και τα υψηλά ποσοστά εργασίας από την άλλη αντανακλούν τον ευρύτερο ρόλο των κεντρικών τραπεζών προς την κατεύθυνση της οικονομικής ανάπτυξης. Ως προς τον συμβολισμό, πρόκειται για δύο πρώην κεντρικούς τραπεζίτες που μεταπήδησαν στην πολιτική· δύο θεμελιώδεις φράσεις, που επαναλαμβάνονται και στους δύο ρόλους: τον τεχνοκρατικό και τον πολιτικό. Άλλωστε, όπως αναφέρεται σε μια μελέτη για την κρίση του Μεσοπολέμου, η οικονομία δεν μπορεί να μελετηθεί επιτυχώς ανεξάρτητα από την πολιτική και θα είχε αποφευχθεί πολλή σύγχυση αν διατηρείτο ο όρος *πολιτική οικονομία*, που χρησιμοποίησε πριν από δύομισι αιώνες ο Adam Smith.⁶

ΑΛΧΗΜΙΣΤΕΣ;

Σε αυτό το πλαίσιο, της θεώρησης δηλαδή του θεσμού των κεντρικών τραπεζών ως μέρους της διεθνούς πολιτικής οικονομίας, το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας αποτελεί μια μικρή εισαγωγή, περιγράφοντας την ιστορία και τον ρόλο αυτών των ιδρυμάτων στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα. Μέσα από την ιστορική εξέλιξη των κεντρικών τραπεζών μέχρι σήμερα, το βιβλίο ανιχνεύει τους μηχανισμούς που θεμελιώνουν την εμπιστοσύνη στο νόμισμα, την ανάγκη εξισορρόπησης της ανεξαρτησίας, αυτών των ιδρυμάτων, με τη διαφάνεια και τη λογοδοσία, καθώς και την καθοριστική σημασία της διεθνούς συνεργασίας για την αποτροπή δυνητικά καταστροφικών κρίσεων.

Στο βιβλίο *Αλχημιστές*, που εκδόθηκε το 2013, ο συγγραφέας αναφέρει ότι οι ασυνήθιστες πολιτικές ενέργειες που έγιναν κατά τη διάρκεια και μετά τη μεγάλη χρηματοπιστωτική κρίση μπορεί να αποδειχθούν ότι δεν είναι τίποτα περισσότερο από μια «φιλοσοφική λίθος»· μια προσπάθεια δημιουργίας χρημάτων από το τίποτα. Περιγράφοντας ο ίδιος

αυτή τη «νομισματική ταχυδακτυλουργία», γράφει με μάλλον προβοκατόρικη διάθεση: «Δεν χρειάζεστε ένα μαγικό φίλτρο για να δημιουργήσετε αξία εκεί όπου δεν υπήρχε. Εάν έχετε έναν κεντρικό τραπεζίτη και ένα τυπογραφικό πιεστήριο, και η εξουσία του κράτους διαποτίζει και τα δύο, μπορείτε να δημιουργήσετε χρήματα από τον αέρα». Καταλήγει ωστόσο στο συμπέρασμα ότι οι επικεφαλής των μεγάλων κεντρικών τραπεζών χρησιμοποίησαν τις συλλογικές τους δυνάμεις για να αποτρέψουν μια παγκόσμια κατάρρευση. Μέσα από τη δράση των κεντρικών τραπεζών ως *δανειστών ύστατης καταφυγής*, «αυτοί οι έμπειροι μαχητές κρίσης εμπόδισαν αναμφισβήτητα μια κακή κατάσταση να γίνει πολύ χειρότερη. Και η καταστροφή που αποφεύγεται δεν είναι μικρό πράγμα. Οι μεσαιωνικοί αλχημιστές δεν κατάλαβαν ποτέ πώς να δημιουργήσουν χρυσό από καθημερινά υλικά, και αυτό μπορεί να είναι το ηθικό δίδαγμα της ιστορίας: φορές ένα αποτέλεσμα καθορίζεται καλύτερα από ό,τι δεν συμβαίνει...».⁷

Η ΑΡΧΗ ΚΑΙ... ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Σε κάθε περίπτωση, η εξέλιξη των χρηματοπιστωτικών οργανισμών και η οικονομική ανάπτυξη είναι δύο διαδικασίες αλληλένδετες μεταξύ τους. Αν και η αναζήτηση μιας απλής αιτιώδους σχέσης μπορεί να είναι ανώφελη, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η χρηματοοικονομική επανάσταση προηγήθηκε της βιομηχανικής. Πρόκειται για το σαρωτικό κύμα χρηματοοικονομικής ανανέωσης που συνέβη στο Άμστερνταμ, στο Λονδίνο και στη Στοκχόλμη κατά τον 17ο αιώνα, με την εμφάνιση των πρόδρομων των σύγχρονων κεντρικών τραπεζών.⁸

Μια αναδρομή στην πρώτη κεντρική τράπεζα της Ευρώπης μάς πηγαίνει πίσω στο 1656, όταν ο Johan Palmstruch, επιχειρηματίας και έμπορος της εποχής, ίδρυσε την Τράπεζα της Στοκχόλμης (Stockholms Banco). επρόκειτο για έναν ημικρατικό τραπεζικό οργανισμό, υπό την έννοια ότι το ήμισυ των

κερδών του έπρεπε να επιστρέφεται στο κράτος.⁹ Στην αρχή, σύμφωνα με την παραδοσιακή λειτουργία των τραπεζών, προτού εξελιχθεί ο θεσμός της κεντρικής τράπεζας, η σουηδική αυτή τράπεζα δεχόταν καταθέσεις και χορηγούσε δάνεια. Ήταν φυσιολογική λειτουργία για μια τράπεζα να μετατρέπει τις καταθέσεις σε δάνεια, αλλά με έλεγχο, σύνεση και μέτρο. Οι καταθέσεις εκείνης της εποχής ήταν κυρίως χάλκινα νομίσματα και το πιο συνηθισμένο νόμισμα χαλκού ζύγιζε σχεδόν είκοσι κιλά. Ωστόσο, το 1662, το κράτος της Σουηδίας εξέδωσε νέα νομίσματα μικρότερης περιεκτικότητας σε χαλκό, με αποτέλεσμα τα παλαιά νομίσματα που φυλάσσονταν στη Stockholms Banco να γίνουν πολυτιμότερα και οι καταθέτες να ζητούν από την τράπεζα να τους τα επιστρέψει. Η τράπεζα αντιμετώπισε τότε σοβαρό πρόβλημα ρευστότητας, επειδή τα κέρματα που ζητούνταν ως επιστροφή καταθέσεων είχαν χρησιμοποιηθεί για τον σκοπό των χορηγήσεων προκειμένου να εκδοθούν δάνεια. Αντιμέτωπος με τη δύσκολη αυτή κατάσταση, ο Palmstruch είχε μια ιδέα, που όμως θα προκαλούσε σοβαρές συνέπειες στη σταθερότητα της τράπεζας και ευρύτερα του συστήματος.

Η ιδέα του ήταν η εξής: Όσοι από τους καταθέτες ζητούσαν επιστροφή των κερμάτων που είχαν αρχικά στην κατοχή τους, τα οποία ήταν μεγαλύτερης περιεκτικότητας σε χαλκό, έλαβαν από την τράπεζα, έναντι των χάλκινων κερμάτων, χάρτινα νομίσματα. Τα χαρτονομίσματα αυτά θεωρείτο ότι είχαν αντίκρισμα στα χάλκινα νομίσματα που είχαν κατατεθεί στην τράπεζα και τα οποία είχαν χορηγηθεί σε δανειολήπτες. Καθώς οι πολίτες και το κράτος αποδέχτηκαν το χαρτονομίσμα, η οικονομική κρίση απεφεύχθη. Παράλληλα, η Stockholms Banco θα μπορούσε εφεξής να χορηγεί δάνεια με τη μορφή χαρτονομισμάτων αντί κερμάτων. Έτσι το χαρτί αντικατέστησε το μέταλλο. Ωστόσο, η τράπεζα προέβη σε αυτού του τύπου τη νέα λειτουργία, αναφορικά με τη χορήγηση δανείων, κάπως υπερβολικά γενναιοδωρα. Παρήγαγε περισσότερα χάρτινα

νομίσματα από όσα ήταν τα αντίστοιχα μεταλλικά κέρματα που αντίκριζαν την αξία των χαρτονομισμάτων. Σύντομα οι άνθρωποι έχασαν την εμπιστοσύνη τους στην αξία του χαρτιού που κυκλοφορούσε ως νόμισμα και η Σουηδία γνώρισε το νομισματικό φαινόμενο του πληθωρισμού. Προκειμένου να ελέγξει τον πληθωρισμό, η Stockholms Banco σταμάτησε να χορηγεί δάνεια και να εκδίδει χαρτονομίσματα. Το γεγονός αυτό, με τη σειρά του, οδήγησε σε βαθιά οικονομική κρίση, λόγω της σημαντικής συρρίκνωσης της προσφοράς χρήματος στο σύστημα. Έτσι, το 1667 το σουηδικό κράτος έκλεισε τη θεωρούμενη ως πρώτη κεντρική τράπεζα της Ευρώπης. Λένε ότι κάθε αρχή και δύσκολη. Και η αρχή που έγινε με τις κεντρικές τράπεζες απεδείχθη πράγματι δύσκολη.

Έκτοτε κύλησε πολύ νερό στο αυλάκι. Εδώ και αρκετούς αιώνες, η νομισματική πολιτική αποτελεί πεδίο δράσης και ενεργειών των κεντρικών τραπεζών, οι οποίες έχουν το μονοπώλιο της έκδοσης του νομίσματος. Και όπως το 1992 ο Francis Fukuyama ανακοίνωσε το τέλος της ιστορίας –θεωρώντας ότι το πέρας του ψυχρού πολέμου θα σήμαινε το τελικό σημείο της ιδεολογικής εξέλιξης της ανθρωπότητας, καθώς η φιλελεύθερη δημοκρατία είχε επικρατήσει, άρα είχε επιτευχθεί η τελική μορφή διακυβέρνησης και επομένως δεν υπήρχε ανάγκη να συνεχιστεί η ιστορία–, παρόμοιοι ισχυρισμοί έγιναν και για τη νομισματική πολιτική μέχρι το ξέσπασμα της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης το 2008.¹⁰

Το βασικό επιχείρημα για την παραπάνω αναλογία, για τον ισχυρισμό δηλαδή ότι η νομισματική πολιτική είχε φτάσει σε ένα τέλειο και τελικό στάδιο και ότι δεν υπήρχε ανάγκη να εξελιχθεί περαιτέρω και συνεπώς η ιστορία είχε τελειώσει, ήταν η περίοδος που χαρακτηρίζεται στη διεθνή βιβλιογραφία με τον όρο «Μεγάλη Μετριοπάθεια». Ο όρος αυτός περιγράφει τη μεγαλύτερη οικονομική επέκταση μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο σε περιβάλλον χαμηλού και σχετικά σταθερού πληθωρισμού, η οποία έλαβε χώρα από τα μέσα της δεκαετίας

του 1980 μέχρι το 2007 και μεταξύ άλλων αποδιδόταν σε σημαντικό βαθμό στις βελτιώσεις που επήλθαν στη νομισματική πολιτική των κεντρικών τραπεζών στην πορεία του χρόνου.¹¹

Όμως, το απροσδόκητο συμβαίνει πάντοτε και όταν συμβαίνει, τείνει να μεταθέτει το τέλος της ιστορίας λίγο πιο μακριά. Αυτό ισχύει τόσο στη σφαίρα της πολιτικής όσο και σε εκείνη της νομισματικής πολιτικής. Το απροσδόκητο συνέβη το 2008, όταν η Παγκόσμια Χρηματοπιστωτική Κρίση ανέτρεψε τη Μεγάλη Μετριοπάθεια. Η ιστορία πήρε μια ξαφνική στροφή, και αυτό κλόνησε μακροχρόνιες πεποιθήσεις. Οι ακαδημαϊκοί καθώς και οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής έπρεπε να προσαρμόσουν τη σκέψη και τη συμπεριφορά τους – η νομισματική πολιτική δεν αποτελούσε εξαίρεση. Οι κεντρικές τράπεζες σε όλο τον κόσμο βρήκαν νέα εργαλεία για την επιβίωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος και της οικονομίας. Έγιναν οι βασικοί παίκτες στο διεθνές οικονομικό σύστημα. Μερικοί παρατηρητές, μάλιστα, τις χαρακτήρισαν ως «τον μοναδικό διαθέσιμο παίκτη».

Ο Mohamed El-Erian στο βιβλίο του *The Only Game in Town* περιγράφει την εξέλιξη του διεθνούς οικονομικού συστήματος μετά την κρίση ως οιονεί ασταθή κυριαρχία των συστημικών κεντρικών τραπεζών του πλανήτη, που είναι οι μοναδικοί ουσιαστικά ισχυροί παίκτες του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Σύμφωνα με την κριτική θεώρηση του ίδιου, ενώ οι κεντρικές τράπεζες πέτυχαν να αποφύγουν τα χειρότερα για την παγκόσμια οικονομία και το διεθνές νομισματικό στερέωμα, η μακρά περίοδος εξαιρετικά χαλαρής νομισματικής πολιτικής έχει ωθήσει, σε μεγάλο βαθμό τεχνητά, τις τιμές των περιουσιακών στοιχείων σε υψηλότερα επίπεδα, επιτείνοντας τις οικονομικές ανισότητες στην παγκόσμια κατανομή πλούτου. Το φαινομενικό δίκτυ ασφαλείας έχει, με τη σειρά του, σηματοδοτήσει μεγαλύτερη διάθεση ανάληψης χρηματοοικονομικών κινδύνων (με άλλα λόγια, κερδοσκοπικές τάσεις στις διεθνείς κεφαλαιαγορές), η οποία υποσκελίζει την προθυμία

των επιχειρήσεων να αναλάβουν οικονομικούς κινδύνους με αύξηση των επενδύσεων στην πραγματική οικονομία.¹²

Όπως χαρακτηριστικά το έθεσε σε ομιλία της τον Μάιο του 2018 η Sabine Lautenschläger, τότε μέλος του διοικητικού συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας: «Μία δεκαετία μετά το τέλος της “Μεγάλης Μετριοπάθειας”, υπάρχει ένα πράγμα που βαρύνει το μυαλό πολλών ανθρώπων: Πότε θα λήξει η μη συμβατική νομισματική πολιτική; Πότε θα επιστρέψει στο φυσιολογικό; Φαίνεται ότι πολλοί δεν κοιτάζουν πέραν της εξόδου από τα μη συμβατικά μέτρα νομισματικής πολιτικής. Αλλά τι θα συμβεί μόλις φτάσουμε στην έξοδο; Θα επιστρέψουμε στο τέλος της ιστορίας; Πρώτον, υπάρχουν ακόμα πολλές ερωτήσεις που πρέπει να απαντηθούν. Και, δεύτερον, το απροσδόκητο θα συμβεί ξανά σε κάποιο σημείο. Η ιστορία δεν τελειώνει. Αλλά πριν συζητήσουμε τι θα συμβεί αύριο, ας ρίξουμε μια ματιά στο σήμερα».¹³

Αν και τα παραπάνω ερωτήματα ειπώθηκαν προτού ξεσπάσει η κρίση της πανδημίας του κορονοϊού, το γεγονός ότι οι μεγάλες κεντρικές τράπεζες συνεχίζουν να διαδραματίζουν έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην αντιμετώπιση των οικονομικών επιπτώσεων της υγειονομικής κρίσης, καθώς ενεργοποίησαν άμεσα το εγχειρίδιο της προηγούμενης κρίσης, και μάλιστα σε μεγαλύτερη έκταση και με μεγαλύτερη ταχύτητα –ιδίως η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα–, τα διατηρεί το ίδιο επίκαιρα μέχρι και σήμερα.

Το βέβαιο είναι ότι η Ιστορία δεν τελειώνει. Ας την πάρουμε, λοιπόν, από την αρχή.

Σ. ΒΛΙΑΜΟΣ – Κ. ΓΚΡΑΒΑΣ
ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Δημιουργούν, ως αλημιστές, οι κεντρικές τράπεζες των μεγάλων νομισμάτων (FED, EKT, κ.ά.) το χρήμα; Ποια σημασία έχει η εκτύπωση χαρτονομισμάτων; Η ιστορία του ελέγχου της νομισματικής κυκλοφορίας, του σημαντικότερου στοιχείου για τον έλεγχο του πληθωρισμού, συμβαδίζει ή προηγείται της εξέλιξης των οικονομικών συστημάτων;

Ο ρόλος των κεντρικών τραπεζών εξηγείται μέσα από αυτή την αλληλουχία γεγονότων και «εργαλείων» κυρίως του βασικού επιτοκίου. Η ρύθμιση και η «καθοδήγηση» των αγορών χρήματος και κεφαλαίου αποτελούν το έμμεσο, αλλά πολύ σοβαρό, καθήκον τους.

Όλοι οι μεγάλοι οικονομολόγοι (από τον J. M. Keynes μέχρι τον Milton Friedman) έδωσαν τις δικές τους εξηγήσεις για τον τρόπο με τον οποίο η παρέμβαση των κεντρικών τραπεζών αποτελεί το κλειδί στην κατανόηση των οικονομικών –και όχι μόνον– εξελίξεων. Καθοριστικός όμως ήταν ο ρόλος όσων διοίκησαν τις κεντρικές τράπεζες, ειδικά μετά την ελεύθερη διακύμανση των συναλλαγματικών ισοτιμιών, όπως με απλό τρόπο και πολλαπλά παραδείγματα αποκαλύπτεται σε αυτή τη «Μικρή Εισαγωγή» το «μυστήριο» των κεντρικών τραπεζών.

Η σειρά ΜΙΚΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ περιλαμβάνει βιβλία αναφοράς, γραμμένα από ειδικούς, τα οποία δίνουν έγκυρη και σε βάθος πληροφόρηση για θέματα άμεσου ενδιαφέροντος. Απλή αλλά όχι απλουστευτική, επιστημονική αλλά όχι απροσπέλαστη, σύντομη αλλά και πλήρης, η σειρά προσφέρει στον σύγχρονο αναγνώστη τα κλειδιά ώστε να κατανοήσει σε βάθος τον πολύπλοκο και μεταβαλλόμενο κόσμο μας.

